

Πανελλήνιες 2022

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ
& ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ

Κείμενο 1

Γιατί να μαθαίνουμε ιστορία;

Γιατί δεν αγαπάνε οι μαθητές την ιστορία; Οι απαντήσεις είναι γνωστές. Γιατί συνήθως πρέπει να τη μάθουν παπαγαλία, γιατί συνήθως μαθαίνουν για προσωπικότητες και όχι για την κοινωνία, γιατί μαθαίνουν κυρίως για την παλαιότερη ιστορία και όχι τη νεότερη. Ο σημαντικότερος όμως λόγος που η ιστορία είναι απωθητική για τους μαθητές, είναι ότι το σχολείο δεν καταφέρνει να συνδέσει τη ζωή των μαθητών με το παρελθόν. Δεν καταλαβαίνουν γιατί να πρέπει να τα μάθουν όλα αυτά. Όπως μου έλεγαν κάποιοι φοιτητές μου: «Γιατί, κύριε, να πρέπει να μαθαίνουμε ιστορία; Εμείς κοιτάμε μπροστά. Κοιτάμε στο μέλλον».

Αυτό που δεν καταλάβαιναν οι φοιτητές μου και δεν καταλαβαίνουν όσοι δεν εκτιμούν την αξία της γνώσης του παρελθόντος, είναι ότι τελικά όλοι μας είμαστε προϊόντα της ιστορίας. Ό,τι έχουμε στο μυαλό μας έρχεται από τους προηγούμενους από εμάς. Ακόμη και οι λέξεις που χρησιμοποιώ για να γράψω αυτές τις γραμμές, δεν είναι δικές μου. Έρχονται από τους προηγούμενους από μένα. Και βέβαια το πιο σημαντικό δεν είναι οι λέξεις. Είναι οι πεποιθήσεις, οι αξίες, οι γνώσεις ακόμη και οι κανόνες. Εμείς αποφασίζουμε για τους κανόνες που ρυθμίζουν τη ζωή μας; Όχι βέβαια. Οι προηγούμενοι από εμάς αποφασίζουν. Εμείς γεννιόμαστε μέσα σε ένα πολιτισμό, σε ένα κοινωνικό περιβάλλον που όλα αυτά έχουν ήδη διαμορφωθεί. Είναι τόσο μεγάλο το βάρος του παρελθόντος πάνω στο παρόν, που ένας ιστορικός έχει ισχυριστεί κάτι που όταν το είχα πρωτοακούσει είχα εντυπωσιαστεί: «Οι νεκροί μάς κυβερνούν». Βαριά κουβέντα. Δεν συμφωνώ εντελώς όμως, καθώς και εμείς επιδρούμε στον τρόπο που εξελίσσεται η ιστορία και έχουμε ευθύνη απέναντι στις μελλοντικές γενιές ως μελλοντικοί νεκροί που αναπόφευκτα είμαστε όλοι μας.

Κείμενο 1

Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν. Αξίζει γιατί αυτοί είναι που διαμόρφωσαν τον κόσμο που μας περιβάλλει. Η γνώση του παρελθόντος είναι απαραίτητη για την κατανόηση του παρόντος. 'Η, για να το πούμε με άλλα λόγια, δεν μπορούμε να καταλάβουμε το σήμερα αν δεν ξέρουμε σε βάθος το χθες. Η ιστορία είναι μια πράξη αυτογνωσίας, μια πράξη γνώσης για τον συλλογικό μας εαυτό, απαραίτητη για να καταλάβουμε τον πολιτισμό μας.

Δεν μαθαίνουμε ιστορία για χάρη των προηγούμενων. 'Οντως αυτοί έφυγαν και δεν έχει πια καμία σημασία για αυτούς. Μαθαίνουμε ιστορία για εμάς, για να μάθουμε από τα λάθη των προηγούμενων, να δούμε τι λειτούργησε καλύτερα για εκείνους και τι όχι. Μαθαίνουμε ιστορία για να καταλάβουμε ποιοι είμαστε και να σκεφτούμε πού θέλουμε να πάμε. [...]

[Ραϊμόνδος Αλβανός, *Ο ελληνικός εμφύλιος. Μνήμες σε πόλεμο και σύγχρονες πολιτικές ταυτότητες*, εκδ. Επίκεντρο, 2022 (από τον Πρόλογο του βιβλίου)].

Κείμενο 2

Θυμάμαι, άρα ζω;

Εις σε προστρέχω, μνήμη, με πολύ σεβασμό, σαν να μου ήσουν ξένη, σαν να μην έχουμε φάει μαζί ψωμί και δάκρυα, σαν να μην ξέρω ότι χάρη σ' εσένα επιστρέφει ο απολωλώς* καιρός.

Θέλω να αφιερώσω στη μνήμη και στη ζωτική της σημασία κάποιες σκέψεις, αλλά, επειδή έχω μια τόσο στενή σχέση μαζί της και μια ευγνώμονα οικειότητα, φοβάμαι μήπως όσα πω περιπέσουν σε έναν κάπως οικογενειακό τόνο, ατημέλητον, καθισμένον χαλαρά γύρω από την προχειρότητα. Με φοβίζει, ίσως και με καθησυχάζει μαζί, η πεποίθησή μου ότι η μνήμη είναι το δεύτερο εγώ μας.

Το ότι επιμένω να μιλώ για τη νοσταλγία δεν μοιάζει σαν να έχω βγει από το θέμα, που είναι η επέτειος. [...]

Τι είναι η επέτειος; Την προς αυτήν ευσέβεια μάς την εμφυσά το περιβάλλον, το παράδειγμα, ή είναι ένστικτο ριζωμένο βαθιά στο φόβο μας ότι θα εκδιωχθούμε από τον παράδεισο της μνήμης; [...]

Για να επανέλθω στα γήινα, η επέτειος είναι και μια μέρα άκρως κοινωνική. Πάει παντού. Και σε χαρές, και σε απώλειες. Διότι έχουν και οι απώλειες κάθε τόσο τα γενέθλιά τους – αυτές κι αν δεν θέλουν να ξεχαστούν...

Και βεβαίως η επέτειος διαπνέεται και από βαθύ πατριωτισμό. Τιμά τους ήρωες, συντονίζει τον ηρωισμό με το βηματισμό της σημαίας, παρελαύνουν οι Θερμοπύλες, δάφνινο στεφάνι στον άγνωστο στρατιώτη και, σιωπηρά, στον κάθε αγνοούμενο.

Κείμενο 2

Για να δώσω και την πιο εγκόσμια μορφή στην επέτειο, ας πω ότι είναι ένα δωρεάν μεταφορικό μέσον με το οποίο μεταφέρεται το πολυπληθές παρελθόν εδώ στο παρόν. Και ιδού, επιστρέφουν οι γονείς μας, έρχονται κι άλλου είδους αγάπες, άλλες συνοδευόμενες από το αίσθημα, άλλες ασυνόδευτες [...] – ιδού η νύφη ακόμα ερωτευμένη με το νυφικό της, γενέθλια, χρονιάρικα πια τα παιδιά σου, γενέθλια γενέθλια γενέθλια, κοντά η ενηλικίωση, και ακόμα τα κρατάει αγκαλιά και τα θηλάζει εκείνη η παλιά φωτογραφία σου. [...]

* απολωλώς: χαμένος

[Ομιλία της Κικής Δημουλά, από το βιβλίο Εκλήθην ομιλήτρια, Ίκαρος, 2022, σσ. 156, 158, 159].

Κείμενο 3

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

Προεισαγωγικά θα σας πω την ιστορία του ταγαριού*. Το βρήκα καταχωνιασμένο σε μια παλιά κασέλα. Κι αυτή από το χωριό. Όταν το έδειξα της μαμάς μου γέλασε. Στα φοιτητικά της χρόνια το χρησιμοποιούσε ως τσάντα. Ήταν άβολο γι' αυτήν τη δουλειά αλλά ήταν τότε της μόδας. Εξέφραζε οικολογικές ανησυχίες επίσης. Μου λέει να το πας της γιαγιάς σου. Ήθελε προφανώς να το ξεφορτωθεί. Δεν ξέρω τι μπορεί να της θύμιζε.

Η γιαγιά μου επιμένει να ζει στο χωριό. Στο σπίτι της έχει θερμοσίφωνα και τηλεόραση. Την επισκέφτηκα στις διακοπές του Πάσχα. Έχω το όνομά της και είμαι η αδυναμία της. Της έδειξα το ταγάρι και συγκινήθηκε. Το είχε φτιάξει η δική της μαμά στον αργαλειό. Ήταν μέρος της προίκας της. «Πράγματα για μια ζωή» σχολίασε. Φυσικά έκανε λάθος στο μέτρημα. Ήδη το ταγάρι είχε χρησιμοποιηθεί από τρεις γενιές. Ήταν βαμμένο με φυτικές βαφές και είχε ωραία λαμπερά σχέδια. Μου διηγήθηκε τα νυχτέρια** που έκαναν τότε υφαίνοντας στον αργαλειό με το φως του λυχναριού. Η μαμά της. Τα έλεγε αυτά με νοσταλγία. Η γιαγιά.

Εν τω μεταξύ η ώρα πλησίαζε εννιά και αντανakλαστικά είχε ανοίξει την τηλεόραση για τις ειδήσεις.

Της λέω γιαγιά γιατί δεν έρχεσαι να μείνεις μαζί μας στην Αθήνα.

– Γιατί τι θα έχω παραπάνω εκεί;

* ταγάρι: είδος τσάντας

** νυχτέρια: εργασία κατά τη διάρκεια της νύχτας

[Θανάσης Βαλτινός, *Επείγουσα ανάγκη ελέου. Διηγήματα*, Εστία, Αθήνα 2016, σσ. 41, 42].

Θέμα Α

Να αποδώσετε συνοπτικά τους λόγους (παράγραφοι 2-4) για τους οποίους, σύμφωνα με τον συγγραφέα του **Κειμένου 1**, είναι σημαντικό να μαθαίνουμε ιστορία (70-80 λέξεις). **(Μονάδες 15)**

Το απόσπασμα αναφέρεται στους λόγους για τους οποίους οφείλουμε να γνωρίζουμε ιστορία. Καθώς αποτελούμε προϊόντα της, η γλώσσα, οι ηθικές μας αξίες και οι κανόνες που διέπουν την κοινωνία μας βασίζονται στο παρελθόν. Μαθαίνοντας μέσα από τη ζωή και τις πράξεις των προγόνων μας κατανοούμε καλύτερα το παρόν και αποφεύγουμε αντίστοιχα λάθη. Η γνώση της ιστορίας, επομένως, προωθεί την εθνική αυτογνωσία αλλά και την πολιτισμική μας συνείδηση.

Θέμα Β 1

Με βάση τα **Κείμενα 1** και **2** να χαρακτηρίσετε τις παρακάτω περιόδους λόγου ως σωστές ή λανθασμένες, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε περίοδο, τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος** (δεν χρειάζεται να αναφέρετε συγκεκριμένο χωρίο κειμένου).

α. Το παρελθόν δεν επηρεάζει τις στάσεις και τις αντιλήψεις μας (**Κείμενο 1**).

Λάθος

β. Μαθαίνουμε ιστορία για να κατανοήσουμε αποκλειστικά το παρελθόν (**Κείμενο 1**).

Λάθος

γ. Η γνώση της ιστορίας βοηθά να γνωρίσουμε τους εαυτούς μας και τον πολιτισμό μας (**Κείμενο 1**).

Σωστό

δ. Η επέτειος σχετίζεται και με ευχάριστα και με δυσάρεστα γεγονότα της ζωής (**Κείμενο 2**).

Σωστό

ε. Μέσω των επετείων το παρελθόν συνδέεται με το παρόν (**Κείμενο 2**).

Σωστό

Θέμα Β 2

α. Ποια μορφή έχει ο τίτλος του **Κειμένου 1** (μονάδες 4) και ποιος είναι ο επικοινωνιακός του ρόλος; (μονάδες 6)

Ο συγγραφέας του κειμένου θέτει ως τίτλο μία ευθεία ερώτηση **"Γιατί να μαθαίνουμε ιστορία;"**. Από την αρχή, λοιπόν, γίνεται κατανοητό το θέμα του κειμένου, δηλαδή η σπουδαιότητα του να διαθέτει κανείς ιστορικές γνώσεις. Με τη χρήση του α' πληθυντικού προσώπου αλλά και την υποτακτική έγκλιση «να μαθαίνουμε», ο ρηματικός τίτλος καταφέρνει να προσελκύσει το ενδιαφέρον του αναγνώστη προβληματίζοντάς τον και δίνοντάς του την απάντηση. Έτσι, ο επικοινωνιακός ρόλος του τίτλου επιταχύνεται καθώς χαρακτηρίζεται από συντομία, ευστοχία και ανταποκρίνεται στο περιεχόμενο του κειμένου.

Θέμα Β 2

β. Ποιο υφολογικό αποτέλεσμα έχει η παρεμβολή του ευθέος λόγου στο τέλος της πρώτης παραγράφου: «Γιατί, κύριε, να πρέπει ... μέλλον»; (μονάδες 5)

Στο τέλος της πρώτης παραγράφου ο συγγραφέας αξιοποιώντας προσωπικές του εμπειρίες ως δάσκαλος, επιλέγει να παραθέσει κάποιες ερωτήσεις που έχει δεχτεί από τους φοιτητές του. Με τη χρήση του ευθύ λόγου το κείμενο αποκτά ζωντάνια, προφορικότητα και διαλογικό χαρακτήρα, ενώ ταυτόχρονα το ύφος γίνεται πιο άμεσο και οικείο.

Θέμα Β 3

Πρόθεση της Κικής Δημουλά στο απόσπασμα «Για να επανέλθω ... φωτογραφία σου» είναι να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με το ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στη διατήρηση της μνήμης. Να αναφέρετε τρεις (3) διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει το στόχο της, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 6) και να εξηγήσετε τη λειτουργία καθεμιάς από αυτές στο κείμενο. (μονάδες 9)

Στο συγκεκριμένο απόσπασμα η Κική Δημουλά στόχο έχει να ευαισθητοποιήσει τον αναγνώστη σχετικά με τον ρόλο που διαδραματίζει η επέτειος στη διατήρηση της μνήμης. Προκειμένου να πετύχει τον σκοπό της χρησιμοποιεί συγκεκριμένες γλωσσικές επιλογές όπως είναι:

- α) **το ασύνδετο σχήμα** «Τιμά τους ήρωες... τον κάθε αγνοούμενο.» Η επιλογή αυτή δημιουργεί παραστατικότητα στο κείμενο και συλλογικότητα και ταυτόχρονα προσδίδει στο λόγο της ρυθμό και ζωντάνια.
- β) **η μεταφορική χρήση της γλώσσας** «είναι ένα δωρεάν μεταφορικό μέσον» κάνοντας το ύφος ζωντανό, γλαφυρό και παραστατικό.
- γ) **η επανάληψη** «γενέθλια γενέθλια γενέθλια» για να δηλώσει έμφαση στον επετειακό χαρακτήρα της έννοιας.

Θέμα Γ

Τι αντιπροσωπεύει το ταγάρι για την οικογένεια της αφηγήτριας;
Να τεκμηριώσετε την απάντησή σας με τρεις (3) κειμενικούς δείκτες.
Εσείς, αν ήσασταν στη θέση της αφηγήτριας, θα κρατούσατε το ταγάρι ή όχι και γιατί;
(150-200 λέξεις) **(Μονάδες 15)**

Το κείμενο αναφέρεται σε ένα οικογενειακό κειμήλιο, το ταγάρι, που συμβολίζει το κοινό οικογενειακό παρελθόν. Η έφηβη κοπέλα **σε αενικό πρόσωπο** αφηγείται την ιστορία του ταγαριού που βρήκε ψάχνοντας σε μία κασέλα αλλά και την αντίδραση της μητέρας της μόλις το αντίκρισε «*Το βρήκα καταχωνιασμένο σε μια παλιά κασέλα, όταν το έδειξα της μαμάς μου γέλασε*». Μέσα από **την αναδρομή στο παρελθόν** «*Στα φοιτητικά της χρόνια... ανησυχίες επίσης*» η μητέρα αποκαλύπτει πως για αυτήν ήταν απλά μία τσάντα των φοιτητικών της χρόνων και της ζητά να την «ξεφορτωθεί» δίνοντάς το στη γιαγιά της. Σε αντίθεση με την αδιάφορη αντίδρασή της, η θεά του ταγαριού ξυπνά μνήμες στη γιαγιά που περιγράφει τη διαδικασία κατασκευής του, καθώς αποτελούσε δημιούργημα της δικής της μητέρας.

Θέμα Γ

Τα λόγια της σε ευθύ λόγο «Πράγματα για μια ζωή» εκφράζουν βαθιά συγκίνηση αλλά και τη συναισθηματική αξία που είχε για την ίδια. Ενα τόσο παλιό αντικείμενο, λοιπόν, αποτελεί τον συνδετικό κρίκο τριών γενιών αντιπροσωπεύοντας, όμως, κάτι διαφορετικό για την κάθε ηρωίδα.

Αν ήμουν στη θέση της αφηγήτριας θα κρατούσα το ταγάρι ως ένα «οικογενειακό δώρο» που κρύβει μεγάλη ιστορία και πολλά συναισθήματα. Με τη σειρά μου, θα φρόντιζα να συνεχίσει το ταξίδι του δίνοντας το στα δικά μου παιδιά και μιλώντας τους για την ιστορία του.

Θέμα Δ

«Αξίζει να μαθαίνουμε για αυτούς τους νεκρούς. Αξίζει να γνωρίζουμε τι έκαναν, πώς σκέφτονταν, πώς ζούσαν». Με αφορμή τη διαπίστωση του συγγραφέα και αξιοποιώντας δημιουργικά τα Κείμενα 1 και 2:

α) να εκφράσετε την άποψή σας για την αξία της ιστορικής γνώσης και
β) να αναφέρετε βιωματικούς τρόπους που μπορούν να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον σας για το ιστορικό παρελθόν. Το κείμενό σας να έχει τη μορφή άρθρου που θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας. (350-400 λέξεις) **(Μονάδες 30)**

Είδος κειμένου: Άρθρο στην ιστοσελίδα του σχολείου

(Τίτλος, επικαιρικός χαρακτήρας, δημιουργική αξιοποίηση κειμένων 1 και 2, γ ενικό και πληθυντικό πρόσωπο)

Δεδομένο: Η σημασία και η αξία της γνώσης της ιστορίας για τις νεότερες γενιές

Ζητούμενα:

1. Η αξία της ιστορικής γνώσης
2. Παρουσίαση βιωματικών τρόπων για την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για το ιστορικό παρελθόν

Πρόλογος: Αφόρμηση από την επικαιρότητα = Αξιοποίηση των κειμένων 1 και 2 σχετικά με τα οφέλη της πρόσληψης της ιστορικής γνώσης

Ζητούμενο 1

Η αξία της ιστορικής γνώσης συντελεί

- Στην αποφυγή των σφαλμάτων του παρελθόντος και στον εντοπισμό των αιτιών των σύγχρονων προβλημάτων
- Στη γνώση του παρελθόντος και την ενδυνάμωση της εθνικής συνείδησης, στην τόνωση της φιλοπατρίας και της εθνικής αυτογνωσίας
- Στην καλλιέργεια του πνεύματος γόνιμου διεθνισμού και στη συνειδητοποίηση της αξίας της ειρήνης και την απαξίωση του πολέμου

Θέμα Δ

- Στη μετάδοση αξιών και ιδανικών, ερεθισμάτων για δράση και δημιουργία (Η ιστορία παρέχει πρότυπα προς μίμηση, διδάσκει την τέχνη, τον πολιτισμό, λειτουργεί ως πηγή έμπνευσης για τους νεότερους)
- Στη διεύρυνση των πνευματικών οριζόντων, στην απομάκρυνση από προκαταλήψεις και την αντίσταση στην παραπληροφόρηση και την προπαγάνδα
- Στην καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας και σύνδεση των ατόμων χάρη στην ιστορική μνήμη.

Ζητούμενο 2

Βιωματικοί τρόποι για την ανάπτυξη του ενδιαφέροντος για το ιστορικό παρελθόν.

- Παρακίνηση του νέου από το οικογενειακό περιβάλλον για ενασχόληση με θέματα που άπτονται της ιστορίας και παράδοσης του κάθε έθνους: συζήτηση των γονέων με τα παιδιά για θέματα ιστορικού ενδιαφέροντος, επισκέψεις και οικογενειακές εκδρομές σε χώρους ιστορικής μνήμης.
- Διοργάνωση εκδηλώσεων μνήμης αναφερόμενων σε ιστορικά γεγονότα και συμμετοχή των πολιτών σε αυτές.
- Παρακολούθηση ιστορικών ντοκιμαντέρ σχετικών με ιστορικά γεγονότα και θέματα, καθώς και μελέτη ιστορικών εγχειριδίων εκτός αυτών που διδάσκονται στις σχολικές τάξεις.

Θέμα Δ

- Επαφή με την παράδοση και τη λαογραφία του κάθε έθνους και του κάθε τόπου αντίστοιχα (ενίσχυση των πολιτιστικών συλλόγων σε κάθε δήμο).
- Σχολικές εκδρομές που αφορούν σε μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους, συζήτηση στην συνέχεια μέσα στην τάξη και ανάθεση εργασιών στους μαθητές.

Επίλογος

Επισήμανση των συνεπειών που προκύπτουν από την άγνοια της Ιστορίας και την απομάκρυνση από τις ρίζες και το παρελθόν. Προτροπή για χρέος απόκτησης ιστορικής συνείδησης.

Πανελλήνιες 2022

Καλά αποτελέσματα!

 ετσι μαθαίνω